

بررسی میزان رضایتمندی دانشجویان از بخش‌های بالینی دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲

دکتر سپهر بهرامی فر^۱، دکتر مائده قربان پور^۲، دکتر دنیا صدری^{۳*}

۱-دندانپزشک عمومی

۲-استادیار، گروه پاتولوژی دهان، فک و صورت، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران، تهران، ایران

۳-استاد، گروه پاتولوژی دهان، فک و صورت، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران، تهران، ایران

پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۱۱/۱۰

اصلاح نهایی: ۱۴۰۲/۱۰/۹

وصول مقاله: ۱۴۰۲/۷/۱

Evaluating the Degree of Satisfaction of Students from the Clinical Departments of the Faculty of Dentistry of Tehran Islamic Azad University of Medical Sciences in the Academic Year of 2021-2022

Sepehr Bahramifar¹, Maedeh Ghorbanpour², Donia Sadri^{3*}

1-General Dentist

2-Assistant Professor, Department of Oral and Maxillofacial Pathology, Faculty of Dentistry, Tehran Medical Sciences, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

3-Professor, Department of Oral and Maxillofacial Pathology, Faculty of Dentistry, Tehran Medical Sciences, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Received: Oct 2023

Accepted: Feb 2024

Abstract

Background&Aim: Examining the level of satisfaction of service recipients from any educational system can reveal the strengths and weaknesses and improve each system. The objective of this study was to investigate the satisfaction of dental students at Islamic Azad University of Medical Sciences, Tehran branch, with the clinical departments in the academic year 1401-1402.

Materials and Methods: A total of 150 fifth- and sixth-year dental students participated in this descriptive cross-sectional study. They were given a 16-question satisfaction questionnaire to assess their satisfaction with 10 clinical departments. The questionnaire focused on professors, nurses, facilities and equipment, and the students' self-confidence in their learning. The average satisfaction level of students with each department was measured. One-way ANOVA was used to compare satisfaction levels between different departments, while multiple linear regression was used to evaluate the relationship between satisfaction and factors like age, gender, academic semester, and overall grade point average.

Results: The highest average satisfaction level was found in the oral&maxillofacial diseases department, while the removable prosthesis department had the lowest satisfaction level. However, there was no significant difference in satisfaction levels between different departments ($p=0.6$). Additionally, there was no significant difference in satisfaction levels across the four investigated areas. None of the investigated variables showed a significant relationship with satisfaction.

Conclusion: Overall, the satisfaction level with the clinical departments of the Faculty of Dentistry was average. There were no significant differences in satisfaction levels between different departments or in the four investigated areas.

Keywords: Dental Education, Accreditation, Students, Satisfaction

Corresponding Author: donia1351@yahoo.com

J Res Dent Sci. 2025;22(1):43-52

خلاصه:

سابقه و هدف: بررسی میزان رضایتمندی گیرندگان خدمات از هر سیستم آموزشی می‌تواند موجب آشکار شدن نقاط قوت و ضعف و ارتقای سیستم باشد. این مطالعه با هدف بررسی میزان رضایتمندی دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران از بخش‌های بالینی در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ انجام شد.

مواد و روش‌ها: در این مطالعه توصیفی-مقطعی، ۱۵۰ نفر از دانشجویان سال پنجم و ششم دندانپزشکی وارد مطالعه شدند. با استفاده از پرسشنامه رضایت سنجی ۱۶ سوالی، میزان رضایتمندی از ۱۰ بخش بالینی دانشکده در چهار حیطه اساتید، پرستاران، امکانات و تجهیزات، و احساس اعتماد به نفس از یادگیری مورد بررسی قرار گرفت و در نهایت میانگین میزان رضایت دانشجویان از بخش موردنظر سنجیده شد. همچنین میزان رضایتمندی بین بخش‌های بالینی مختلف از طریق one-way ANOVA مقایسه شد و ارتباط آن با عواملی از جمله سن، جنسیت، ترم تحصیلی و معدل کل به وسیله تست multiple linear regression مورد ارزیابی قرار گرفت.

یافته‌ها: بیشترین میزان میانگین رضایت از بخش‌ها مربوط به بخش بیماری‌های دهان و کمترین رضایتمندی مربوط به بخش پروتز متحرک بود. بین بخش‌های مختلف تفاوت معناداری از نظر رضایت دانشجویان مشاهده نشد. ($P=0/6$) همچنین از نظر چهار حیطه مورد بررسی نیز تفاوت معناداری بین بخش‌ها یافت نشد. میانگین رضایت دانشجویان از بخش‌ها نیز بطور کلی ارتباط معناداری با متغیرهای مورد بررسی نداشت.

نتیجه‌گیری: میزان رضایتمندی از بخش‌های بالینی دانشکده دندانپزشکی در حد متوسط بوده است. مقایسه میانگین میزان رضایتمندی بین بخش‌های مختلف بطور کلی و همچنین از نظر حیطه‌های مورد بررسی اختلاف آماری معناداری را نشان نداد.

کلید واژه‌ها: آموزش دندانپزشکی، اعتباربخشی، دانشجویان، رضایتمندی

مقدمه:

آموزش بالینی دانشجویان در حوزه علوم پزشکی فرایندی است که به صورت تدریجی و مستمر با حضور دانشجو بر بالین بیمار و با الگوبرداری از استاد و آموخته‌های نظری صورت می‌گیرد^(۱). هر سیستم آموزشی، اهداف خاصی را برای دانشجو متصور می‌شود و چنانچه موانعی بر سر راه آموزش وجود داشته باشد، نیل به این اهداف دشوار یا غیرممکن خواهد شد^(۲) بر کسی پوشیده نیست که در هر سیستم یا ارگان، میزان رضایت افراد با میزان بازدهی آنها رابطه مستقیم دارد^(۳) در حیطه آموزش دندانپزشکی، میزان بازدهی نشانگر میزان مهارت کسب شده در زمان دانشجویی جهت انجام اعمال دندانپزشکی می‌باشد. مهارت یا صلاحیت کسب شده توسط دانشجو می‌تواند تاحدودی تضمین کننده اعمال استاندارد و رفتار حرفه‌ای فرد در آینده باشد.^(۴) کسب این مهارت خود به عوامل متعددی وابسته است. یکی از این عوامل انگیزه و علاقمندی خود دانشجو است.^(۵،۶) از سوی دیگر وجود اساتید فرهیخته و

مجبور نیز در این راستا سهم بسزایی دارد^(۷،۸). پرستاران نیز به عنوان نیروهای حدواسط بین بیمار و دانشجو هستند که با همکاری موثر خود می‌توانند در یادگیری دانشجویان نقش داشته باشند.^(۹) همچنین تا زمانی که شرایط مناسب از جهت در دسترس بودن امکانات و تجهیزات برای دانشجویان فراهم نگردد، به هدف نهایی که همان کسب مهارت است، دست نخواهیم یافت.^(۶،۷) در صورت در دسترس نبودن هر کدام از معیارهای ذکر شده، ممکن است با نارضایتی دانشجویان مواجه شویم. نارضایتی موجب دلسردی، عدم تمرکز و گریز از مطالعه بیشتر و دقیق‌تر دانشجویان در مورد مباحث مربوط به آن بخش می‌گردد، که این مسئله می‌تواند در درازمدت منجر به کاهش سطح علمی و عملی دندانپزشکان در بخشی خاص شده و نیاز به بازآموزی‌های پرهزینه، بیشتر می‌گردد. فارغ از این، می‌توان گفت که نقائص علمی می‌تواند ریسک قصور پزشکی را بالاتر ببرد.^(۷)

دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ انجام شد. در ابتدا لیست به هنگام این دانشجویان شامل ترم‌های ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲ و بالاتر از آموزش دانشکده گرفته شد. دانشجویان پس از توضیح در مورد اهداف پژوهش و اخذ رضایت آگاهانه وارد مطالعه شدند. چنانچه هر یک از دانشجویان تمایل به پاسخگویی به پرسشنامه نداشت، از مطالعه خارج و فرد دیگری جایگزین می‌شد. در این مطالعه جهت ارزیابی رضایتمندی دانشجویان از پرسشنامه‌ای شامل ۱۶ سوال استفاده شد که از مقاله Esalmipour و همکاران اقتباس شده بود^(۳). ضریب پایایی این پرسشنامه بنابر مطالعه فوق ۰/۸۵-۰/۸۱ محاسبه شده بود. روایی پرسشنامه نیز بنابر مقاله فوق و نظر اساتید مربوطه (expert panel) اثبات شده بود و در این مطالعه همان پرسشنامه بدون هیچ تغییری استفاده شد.

پرسشنامه به صورت چاپی بین ۱۵۰ نفر از دانشجویان دندانپزشکی سال پنجم و شش توزیع شد. پرسشنامه دارای دو بخش اصلی بود: بخش اول شامل اطلاعاتی درباره سن، جنس، ترم تحصیلی و معدل کل دانشجویان، و بخش دوم شامل پرسشهای مربوط به میزان رضایتمندی بوده که به ۴ حیطه تقسیم می‌شد: ۸ پرسش در رابطه با اساتید، ۳ پرسش در مورد پرستاران بخشها، ۲ پرسش در رابطه با امکانات و تجهیزات، ۲ پرسش در رابطه با احساس اعتماد به نفس و رضایتمندی دانشجو از خود و در پرسش آخر رضایتمندی کلی دانشجو از بخش مربوطه مورد ارزیابی قرار می‌گرفت. جهت ارزیابی رضایتمندی در سؤالات بخش مربوط به اساتید و پرستاران و سوال آخر (رضایتمندی کلی)، نمره‌دهی از ۱ (بدترین وضعیت) تا ۱۰ (بهترین وضعیت) و در بخش‌های مربوط به امکانات و تجهیزات، و رضایتمندی دانشجو از خود، از مقیاس لیکرت ۵ تایی از خیلی مخالفم=۱ تا خیلی موافقم=۵ استفاده گردید. این پرسشها برای ۱۰ بخش از بخشهای بالینی دانشکده شامل بخش‌های بیماریهی دهان و فک و صورت، رادیولوژی

لذا، ارزیابی‌های دوره‌ای دانشجویان موثرترین روش برای بهبود کیفیت آموزش می‌باشد.^(۸) از سویی این ارزیابی‌های دوره‌ای که بر اساس بررسی رضایتمندی دانشجویان انجام می‌شود، از جمله شاخص‌های مهم بررسی کیفیت آموزشی بخش‌ها و اعتبارسنجی دانشکده‌ها نیز می‌باشد.^(۶،۸) تاکنون پژوهش‌هایی در باب بررسی رضایتمندی دانشجویان گروه‌های پزشکی و دندانپزشکی در دانشکده‌های مختلف کشور انجام شده است Zamanzad و همکارانش، کیفیت آموزش دوره بالینی پزشکی در دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد را مورد ارزیابی قرار دادند^(۹) Eslamipour و همکاران در اصفهان به بررسی رضایتمندی دانشجویان دندانپزشکی این دانشکده از نظر عملکرد اساتید، پرستاران بخش‌ها، تجهیزات، و احساس اعتماد به نفس خود دانشجو پرداختند و دریافتند که با وجود تفاوت بین بخش‌ها، میزان رضایتمندی دانشجویان از بخش‌های مختلف در سطح مطلوبی بود.^(۳) همچنین Amanat و همکاران نیز رضایتمندی دانشجویان دانشکده دندانپزشکی شیراز را از نظر کیفیت آموزش بررسی کردند و دریافتند که بطور کلی میزان رضایت دانشجویان از بخش‌های مختلف تقریباً یکسان بود.^(۱۰) با توجه به اینکه در سالهای اخیر در دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران مطالعه‌ای در این خصوص صورت نگرفته بود، لذا به منظور تقویت نقاط قوت و کاهش یا حتی الامکان از بین بردن نقاط ضعف موجود، به بررسی رضایتمندی دانشجویان از بخش‌های بالینی این دانشکده در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ پرداختیم.

مواد و روش‌ها

این پروژه تحقیقاتی با کد اخلاق

IR.IAU.DENTAL.REC.1401.099 در دانشکده

دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران ثبت

شد. پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی-مقطعی بود که

به روش سرشماری بر روی دانشجویان سال پنجم و شش

بررسی رضایت دانشجویان از بخش‌های مختلف بالینی

بر اساس نتایج بررسی‌های انجام شده از نمرات رضایت دانشجویان، در تمامی بخش‌ها بجز بخش رادیولوژی، "حضور به موقع اساتید در محل آموزش عملی" دارای بیشترین رضایتمندی بوده است.

در بخش رادیولوژی بیشترین رضایت از "پرستاران بیمارار را به طور عادلانه بین دانشجویان تقسیم می‌کنند" با میانگین $2/92 \pm 6/92$ بود.

کمترین رضایتمندی در بخش‌ها مربوط به سوال "در این بخش احساس آرامش و اعتماد به نفس بالایی دارم" با میانگین $4/52 \pm 2/90$ در بخش اندودانتیکس،

سوال "تنها به فکر یادگیری هستم نه گذراندن واحد عملی" با میانگین $3/24 \pm 5/34$ در بخش بیماریهای دهان، سوال "استفاده از دستیاران در فرایند آموزش عملی بخش عمومی مناسب و مفید است" در بخش‌های ارتودنسی، اطفال، پرپودنتیکس، ترمیمی و پروتز متحرک، سوال "برخورد پرستاران بخش در کاهش استرس ناشی از سختی کار عملی موثر است" در بخش پروتز ثابت با میانگین $3/06 \pm 4/47$.

سوال "پرستاران بخش برخورد محترمانه‌ای با دانشجویان دارند" با میانگین $2/99 \pm 5/19$ در بخش جراحی، و سوال "ساعات شروع و خاتمه بخش مناسب است" در بخش رادیولوژی با میانگین $3/40 \pm 5/17$ بوده است. همانطور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، بالاترین میزان رضایتمندی کلی دانشجویان (سوال ۱۶) از بخش بیماریهای دهان، و پایین‌ترین میزان رضایتمندی از بخش پروتز متحرک بود. نمودار ۱ نیز میزان رضایتمندی کلی دانشجویان (سوال ۱۶) را به تفکیک هر بخش نشان می‌دهد.

دهان و فک و صورت، جراحی دهان و فک و صورت، پرپودنتیکس، اندودانتیکس، ارتودنسی، کودکان، ترمیمی، پروتزهای دندانی (ثابت و متحرک) طراحی شده بود. در نهایت، میانگین امتیاز کل بدست آمده در هر یک از ۱۰ بخش بالینی و میانگین امتیاز در هر یک از ۴ حیطه (اساتید، پرستاران، امکانات و تجهیزات، و احساس اعتماد به نفس و رضایتمندی دانشجو از خود) برای هر کدام از بخش‌ها محاسبه و گزارش شد. سپس داده‌ها وارد نرم افزار آماری SPSS شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. میزان رضایتمندی بین بخش‌های بالینی مختلف از طریق one-way ANOVA مقایسه شد. همچنین ارتباط میزان رضایتمندی با سن، جنس، ترم تحصیلی، و معدل کل دانشجویان مورد مطالعه نیز به وسیله تست multiple linear regression analysis مورد آزمون آماری قرار گرفت. سطح معناداری ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

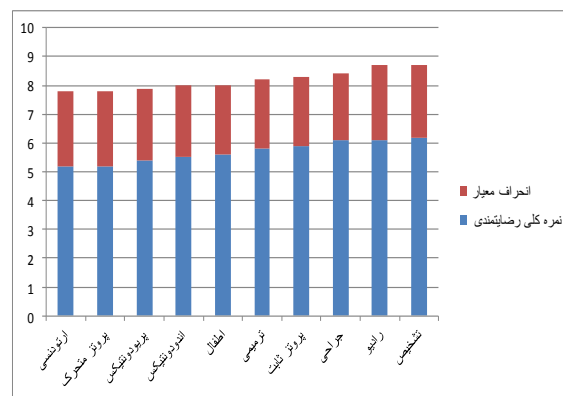
یافته‌ها:

در این مطالعه ۱۴۴ نفر از دانشجویان ترم ۹ تا ۱۲ به پرسشنامه پاسخ دادند (میزان پاسخ دهی ۹۶٪). میانگین سنی دانشجویان مورد مطالعه $25/74 \pm 3/62$ سال و میانگین معدل کل آنها $16/13 \pm 1/25$ بود. توزیع فراوانی دانشجویان مورد مطالعه به تفکیک جنس و ترم تحصیلی در جدول ۱ دیده می‌شود.

جدول ۱- توزیع فراوانی دانشجویان دندانپزشکی به تفکیک جنس و ترم تحصیلی

شاخص	نوع	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۷۳	۵۰/۷
	زن	۷۱	۴۹/۳
ترم تحصیلی	۹	۳۰	۲۰/۸
	۱۰	۳۲	۲۲/۲
	۱۱	۲۹	۲۰/۱
	۱۲ و بالاتر	۵۳	۳۶/۸

همانطور که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود، میزان رضایتمندی دانشجویان بین بخش‌های مختلف از نظر ۴ حیطة مورد بررسی (حیطه اساتید با $p=0/2$)، حیطة پرستاران با $p=0/2$)، امکانات و تجهیزات با $p=0/6$) و یادگیری و مهارت با $p=0/4$) نیز تفاوت معناداری را نشان نمی‌دهد. ($P>0/05$)

نمودار ۱- نمره رضایت مندی کلی (سوال ۱۶) از بخش‌های

مختلف به همراه آستانه تغییرات

جدول ۲- میزان رضایتمندی از بخش‌های بالینی دانشکده دندانپزشکی در سال ۱۴۰۲-۱۴۰۱ به تفکیک اساتید، پرستاران، تجهیزات و امکانات، یادگیری و مهارت، رضایتمندی کلی

نام بخش	اساتید	پرستاران	تجهیزات و امکانات	یادگیری و مهارت	رضایتمندی کلی	میانگین کل امتیاز هر بخش
Mean±SD						
اندودانتیکس	۴/۶۵±۲/۳۹	۵/۲۴±۳/۲	۵/۰۵±۳/۰۹	۴/۷۷±۳/۰۸	۵/۵±۲/۵۹	۵/۲۷±۲/۹۱
بیماریهای دهان	۶/۱۳±۲/۷۳	۴/۳۷±۳/۱	۵/۸۳±۳/۲۹	۵/۵۴±۳/۲	۶/۲۸±۲/۵۵	۶/۰۶±۲/۹۱
ارتودنسی	۵/۵۵±۲/۹۲	۵/۳۱±۳/۳۳	۵/۲±۳/۲۵	۴/۵۴±۳/۶۰	۵/۲۵±۲/۶۵	۵/۳۰±۳/۰۵
اطفال	۶/۰۲±۲/۶۹	۵/۲۹±۳/۰۶	۵/۲۰±۳/۰۴	۵/۰۳±۲/۹۸	۵/۶۲±۲/۴۹	۵/۶۳±۲/۸۳
پرودونتیکیس	۵/۳۵±۲/۸۱	۵/۶۲±۳/۱۳	۵/۲۶±۳/۲	۴/۴۵±۳/۲	۵/۴±۲/۵۶	۵/۲۸±۲/۹۳
پروتز ثابت	۵/۳۸±۲/۸۷	۴/۸۸±۳/۱۱	۵±۳/۰۸	۵/۰۲±۳/۱۱	۵/۹۰±۲/۴۳	۵/۲۳±۲/۹۵
رادیولوژی	۵/۹۹±۳	۶/۳۲±۳/۰۶	۵/۴۸±۳/۴۷	۵/۵۴±۳/۳	۶/۱۰±۲/۶۴	۵/۹۶±۳/۰۹
ترمیمی	۵/۶۰±۲/۶۵	۵/۷۸±۳	۵/۳۹±۳/۱۱	۵/۲۹±۳/۰۷	۵/۸۸±۲/۴۹	۵/۵۹±۲/۸۲
جراحی	۶/۰۳±۲/۶۷	۵/۴۹±۲/۹۳	۵/۴۳±۳/۱۷	۵/۳۵±۳/۰۱	۶/۱۰±۲/۳۱	۵/۷۸±۲/۸۰
پروتز متحرک	۵/۳۲±۲/۸۵	۴/۹۳±۳/۲۲	۵/۰۹±۳/۲۴	۴/۳۴±۳/۰۷	۵/۲۲±۲/۶۰	۵/۰۹±۲/۹۸
p-value	۰/۲	۰/۲	۰/۶	۰/۴	۰/۶	۰/۶

میانگین میزان رضایتمندی دانشجویان در هر بخش، از نظر حیطة‌های مورد بررسی نیز در جدول ۲ نشان داده شده است. به عنوان مثال، در بخش بیماریهای دهان، بیشترین رضایت دانشجویان از اساتید و کمترین رضایت از پرستاران بخش بوده است.

صورت تاثیر منفی به ترتیب با $(P = ۰/۰۳۸)$ ،
 $(P = ۰/۰۲۴)$ ، $(P = ۰/۰۰۸)$ بود.

در بخش پروتز ثابت، ترم با $(P = ۰/۰۰۹)$ ، تاثیر مثبت بر رضایتمندی دانشجویان داشت. در بخش پروتز متحرک، جنس تاثیرگذار بوده و p کمتر از $۰/۰۰۱$ بود.

در بخش رادیولوژی و جراحی، ترم ارتباط معناداری با رضایتمندی نداشت و p -value بزرگتر از $۰/۱$ بود.

در بخش ترمیمی، ترم با $(p = ۰/۰۲۴)$ ، تاثیر منفی و معناداری بر رضایتمندی داشت.

بحث:

در مطالعه حاضر میزان رضایتمندی دانشجویان سال پنجم و ششم دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۲ - ۱۴۰۱ مورد ارزیابی قرار گرفت که نشان داد میزان رضایت دانشجویان از بخش‌های بالینی دانشکده در حد متوسط بوده است. در بین بخش‌های بالینی، بیشترین رضایت دانشجویان از بخش بیماریهای دهان و رادیولوژی، و کمترین رضایت از بخش پروتز ثابت و پروتز متحرک بوده است.

مطالعات مشابهی در دانشکده‌های دندانپزشکی مختلف در سطح کشور انجام شده است. در مطالعه Joodi challan و همکاران در دانشکده دندانپزشکی بابل^(۷)، کمترین میزان رضایت از بخش ارتودنسی و رادیولوژی گزارش شده است. در مطالعه Amanat و همکاران در شیراز^(۱۰)، با وجود اینکه تفاوت آماری معناداری بین بخش‌های گوناگون دیده نشد، اما بیشترین میزان رضایت دانشجویان از نظر برخورد کارکنان و اساتید با آنان، به ترتیب از بخشهای کودکان و پرودنتولوژی و کمترین میزان رضایت در مورد تجهیزات و امکانات از بخش جراحی بود. در مطالعه Eslamipour و همکاران در اصفهان^(۳)، نتایج نشان داد که بیشترین میزان رضایتمندی دانشجویان در کلیه موارد، از بخشهای پرودنتولوژی و ارتودنسی و کمترین میزان رضایتمندی، از بخشهای اندودانتیکس و

همچنین بالاترین میزان میانگین رضایتمندی دانشجویان نیز از بخش بیماریهای دهان با میانگین نمره $(۶/۰۶ \pm ۲/۹۱)$ ، و پایین‌ترین میزان رضایتمندی از بخش پروتز متحرک با میانگین نمره $(۵/۰۹ \pm ۲/۹۸)$ شناخته شد. با این حال، مقایسه میانگین میزان رضایتمندی بین بخش‌های مختلف اختلاف آماری معناداری را نشان نداد $(p = ۰/۰۶)$.

ارتباط میزان رضایتمندی با سن، جنس، ترم تحصیلی و معدل کل

نتایج آنالیز رگرسیون مولفه رضایت دانشجویان براساس ویژگی‌های دموگرافیک نشان داد که ویژگی‌های دموگرافیک فقط $۱/۵$ درصد رضایتمندی دانشجویان از بخش‌های بالینی را پیش‌بینی می‌کند. علاوه بر این نتایج نشان می‌دهد که در سطح معناداری $۰/۰۵$ درصد هیچ کدام از ویژگی‌های دموگرافیک (سن $(P = ۰/۰۸۶)$ ، جنس $(P = ۰/۰۵۶)$ ، معدل کل $(P = ۰/۰۳۷)$ و ترم تحصیلی $(P = ۰/۰۲۷)$) تاثیر معناداری بر میانگین رضایتمندی دانشجویان از بخش‌های بالینی نداشت.

اما در بررسی تاثیر این عوامل بر میزان رضایتمندی به تفکیک هر کدام از بخش‌های بالینی نتایج زیر بدست آمد: در بخش اندودانتیکس، ترم با $(P = ۰/۰۰۷)$ تاثیر منفی بر میزان رضایتمندی کلی در این بخش داشت. در بخش بیماریهای دهان و فک و صورت، سن با تاثیر منفی و $(P = ۰/۰۰۵)$ ، تاثیر خود را اعمال می‌کند. در بخش ارتودنسی، ترم با تاثیر منفی و $(P = ۰/۰۴۷)$ ، ارتباط معناداری با رضایتمندی دانشجویان دارد. در بخش کودکان، ترم با $p = ۰/۰۵۸$ ، تاثیر منفی اعمال می‌کند. در بخش پرودنتیکس، سن، معدل و ترم هر سه تاثیرگذار بوده و به

پروتز بوده است. با این حال مقایسه میزان رضایت دانشجویان بین بخش‌های مختلف، اختلاف آماری معناداری را نشان نداد که از این حیث همراستا با نتایج مطالعه حاضر می‌باشد. در مطالعه Khanehmasjedi و همکاران^(۸)، بهترین عملکرد از دیدگاه دانشجویان مربوط به بخش بیماریهای دهان و اطفال، و ضعیف‌ترین عملکرد مربوط به بخش‌های پروتز ثابت و جراحی بود. در مطالعه Bashardoust و همکاران^(۴) بالاترین میزان رضایت دانشجویان دانشکده دندانپزشکی رشت مربوط به بخش رادیولوژی و اطفال، و پایینترین میزان رضایت مربوط به بخش ارتودنسی و پروتز متحرک بود. البته در مطالعه Bashardoust از پرسشنامه‌ای کمی متفاوت با مطالعه حاضر استفاده شد که شامل ۲۳ سوال بود و به حیطه‌های دانش و عملکرد اساتید، رفتار اعضای هیئت علمی و پرسنل، امکانات بالینی و رضایت کلی دانشجویان می‌پرداخت. همچنین مطالعه فوق بر روی ۸۸ نفر از دانشجویان سال پنجم و ششم انجام شد که از نظر حجم نمونه با مطالعه حاضر متفاوت بود. در دانشکده دندانپزشکی یزد در سال ۲۰۱۵ Tabatabaei و همکاران مطالعه مشابهی انجام دادند که بیشترین رضایتمندی از بخش‌های کودکان و پرودنتولوژی و کمترین رضایت از بخش ارتودنسی گزارش شد^(۱۱).

در مطالعه حاضر مقایسه میانگین میزان رضایتمندی بین بخش‌های مختلف اختلاف آماری معناداری را نشان نداد. همراستا با نتایج مطالعه حاضر، در مطالعه Amanat و همکاران^(۱۰)، Tabatabaei و همکاران^(۱۱)، و Eslamipour و همکاران^(۳) نیز اختلاف معناداری از نظر رضایت دانشجویان بین بخش‌های مختلف مشاهده نشد. اما در مطالعه Bashardoust و همکاران^(۴) ارتباط معناداری از نظر رضایت دانشجویان بین بخش‌های مختلف مشاهده شد ($p < 0/01$). دلیل این تناقض ممکن است بخاطر اختلاف در پرسشنامه مورد استفاده و تعداد دانشجویان مورد بررسی باشد.

در مطالعه ما ارتباط معناداری بین رضایتمندی از بخش‌های بالینی و سن، جنس، معدل کل و ترم تحصیلی بطور کلی بدست نیامد. بطور مشابه، در مطالعه Bashardoust و همکاران^(۴) نیز بین سن، جنس، معدل کل، ترم تحصیلی، و تاهل با میزان رضایتمندی، ارتباط معناداری دیده نشد. در مطالعه Eslamipour و همکاران^(۳) نیز اگر چه همبستگی منفی میان سطح رضایتمندی و معدل دانشجویان وجود داشت، اما رابطه معناداری بین این دو دیده نشد. این مسئله ممکن است به دلیل عدم هماهنگی بین مطالب آموزشی و شیوه ارزیابی دانشجویان در بخش‌های مختلف باشد. اما در مطالعه Tabatabaei و همکاران تفاوت آماری معناداری بین میزان رضایتمندی و ترم تحصیلی دیده شد به این صورت که میزان رضایت در ترم‌های بالاتر کاهش یافت. اما بین نمره رضایتمندی با جنس و وضعیت تأهل ارتباط آماری معناداری دیده نشد^(۱۱).

بطور کلی می‌توان گفت که در مطالعه حاضر در تمامی بخش‌ها بجز بخش رادیولوژی، اساتید در محل آموزش عملی به موقع حاضر بودند در بخش‌های اندودانتیکس و پرودنتیکس، دانشجویان از برخورد اساتید با دانشجویان بر سر بالین بیماران از رضایت کمتری نسبت به سایر بخش‌ها مانند جراحی و اطفال برخوردار بودند. در مطالعه Eslamipour و همکاران، کمترین میزان رضایت از اساتید در بخش ترمیمی^(۳) و در مطالعه Amanat و همکاران، کمترین میزان رضایتمندی دانشجویان دانشکده دندانپزشکی شیراز از سطح علمی اساتید در بخش جراحی گزارش شد^(۱۰).

در مطالعه حاضر، در حیطه پرستاران، بخش‌های بیماریهای دهان، پروتز ثابت، و پروتز متحرک نسبت به سایر بخش‌ها رضایت کمتری را کسب نموده‌اند. تقسیم عادلانه بیماران در بخش‌های پروتز متحرک و ارتودنسی از رضایت کمتری نسبت به بخش‌های رادیولوژی، جراحی، پرودنتیکس و بیماریهای دهان برخوردار بوده است. با این

حال از نظر رضایتمندی دانشجویان با توجه به حیطه اساتید و پرستاران بین بخش‌های مختلف تفاوت معناداری مشاهده نشد. در مطالعه Bashardoust و همکاران در حیطه دانش و عملکرد اساتید، بخش اطفال بالاترین و بخش پروتز متحرک، کمترین نمره ($p < 0/001$)، در حیطه رفتار اساتید و پرسنل، بخش اطفال بیشترین و بخش اندو کمترین ($p < 0/001$) و در حیطه امکانات بالینی، بخش اطفال بیشترین و بخش پروتز متحرک کمترین ($p < 0/001$) نمره کیفیت آموزش را به خود اختصاص دادند. برخلاف نتایج مطالعه حاضر، در مطالعه Bashardoust و همکاران میانگین کیفیت آموزش از حیث این دو حیطه در بخش‌های مختلف متفاوت بود^(۴).

در مطالعه حاضر، در بخش اندودانتیکس، کمترین میزان نمره مربوط به "اعتماد به نفس فردی دانشجو" بوده و در بخش بیماری‌های دهان کمترین میزان نمره مربوط به "تمرکز بر یادگیری به جای گذراندن واحد برای دانشجویان" بوده است. در حیطه امکانات، بخش‌های اندودانتیکس، پروتز متحرک و پروتز ثابت از رضایت کمتری نسبت به سایر بخش‌ها برخوردار بوده‌اند و بیشترین رضایت در این حیطه از بخش بیماری‌های دهان بود، با این حال تفاوت قابل توجهی بین بخش‌های مختلف مشاهده نشد. به نظر می‌رسد با توجه به اینکه بخش بیماری‌های دهان نیازمند امکانات پایه کمتری نسبت به بخش‌های اندو و پروتز می‌باشد این نتیجه به دست آمده است. در مطالعه Amanat و همکاران در شیراز، کمترین رضایت از امکانات بخش‌های جراحی و رادیولوژی بود^(۱۰). در مطالعه Bashardoust و همکاران، بیشترین رضایت از نظر امکانات در بخش اطفال و کمترین رضایت مربوط به بخش پروتز متحرک بود و از این حیث بین بخش‌های مختلف تفاوت مشاهده شد.^(۴) در مطالعه Tabatabaei و همکاران، اکثر دانشجویان به محدودیت فضای فیزیکی و تعداد ناکافی کابین‌ها در بخش رادیولوژی اشاره داشتند

^(۱۱) در مطالعه Parnian و همکاران نیز خرابی یونیت‌های بخش پرپودنتولوژی باعث نارضایتی دانشجویان از امکانات این بخش شده بود^(۱۲).

از آنجا که نتایج مطالعات متعدد بیانگر این موضوع است که نبود امکانات کافی در بخش‌های بالینی موجب ایجاد استرس در دانشجویان شده و باعث کاهش انگیزه در یادگیری آنان می‌شود^(۱۳، ۱۴)، لذا توجه به این مسأله باید همواره مد نظر مسئولین ذیربط قرارگیرد و در برنامه‌ریزی‌های آموزشی توجه ویژه‌ای به این مقوله شود.

در انتهای پژوهش جهت بحث و راهکار می‌توان گفت که در حیطه اساتید، بخش‌های مختلف دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران از امتیاز بالایی برخوردار بوده، اما برخی از بخش‌ها در حیطه‌هایی مانند امکانات و پرستاران دارای مشکلاتی هستند که قابل رفع و بررسی می‌باشد. از طرفی تمرکز بر یادگیری و داشتن اعتماد به نفس فردی دانشجو، یکی از اساسی‌ترین و مهم‌ترین فاکتورهای رضایتمندی و افزایش مهارت یادگیری دانشجو می‌باشد که ناشی از ماهیت واحد بالینی و کم بودن زمان برای یادگیری مهارت‌های لازم می‌باشد که توصیه می‌شود با تمرکز بر افزایش مهارت‌های یادگیری دانشجویان در تمامی بخش‌ها، اعتماد به نفس فردی و رضایتمندی دانشجویان افزایش یابد.

همچنین در مقام قیاس می‌توان گفت که مشابه این تحقیق تاکنون در دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران انجام نشده بود و در مقایسه با مطالعه Rahmat zadeh و همکاران^(۱۵) و Santos و همکاران^(۱۶)، تعداد سوالات پرسشنامه کمتر بوده، و نحوه پاسخ‌دهی با سیستم لیکرت پنج تایی بسیار ساده‌تر بوده و موجب پاسخگویی ۹۶٪ شد. در مطالعه حاضر در مقایسه با مطالعه Zamanzad و همکاران^(۹)، و Amanat و همکاران^(۱۰) تعداد نمونه‌ها بیشتر بوده و طیف وسیعتری از دانشجویان و ترم‌های مختلف را شامل می‌شد.

دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۲ - ۱۴۰۱ در حد متوسط بوده است. مقایسه میانگین میزان رضایتمندی بین بخش‌های مختلف بطور کلی و همچنین از نظر حیطه‌های مورد بررسی اختلاف آماری معناداری را نشان نداد.

References:

1. Ghafourifard M, Bayandor A, Zirak M. Clinical Education Status in Educational Centers Affiliated to Zanjan University of Medical Sciences from Viewpoints of Nursing and Midwifery Students. *JMED*. 2016;8(20):9-20. [Persian]
2. Szabó RM, Davis JM, Antal M. Introducing Career Skills for Dental Students As An Undergraduate Course At the University of Szeged, Hungary. *BMC Med Educ*. 2020;20: 68.
3. Eslamipour F, Shirban F, Refaee P. Assessment of Dental Students' Satisfaction of Clinical Departments in Isfahan Dental School. *Iranian J of Med Educ*. 2011;10(5):625-33. [Persian]
4. Bashardoust N, Mohammadi Govabar M, Mirfarhadi N. The Education Quality in Each Clinical Departments of Rasht School of Dentistry from the Perspective of Fifth- and Sixth-Year Students. *Horizon of Medical Education Development*. 2022;13(3):6-18. [Persian]
5. Seifi S, Ramyani MB, Faramarzi M, Sum S. Personality Traits are Associated with Spiritual Intelligence in Medical and Dental Students: A Study in a Medical Sciences University in Iran. *J Med Sci*. 2018;38(4):144-9.
6. Fallah kheiri Langroudi SA, Badsar AR, Hosseini Z, Rouhi M. Validation of the Persian version of the Dundee Ready Educational Environment Measure (DREEM). *RME*. 2012; 4(2): 24-33. [Persian]
7. Joodi Chalan R, Seyedmajidi M, Khafri S, Joodi Chalan S. Evaluation of Students' Satisfaction from Clinical Departments of Babol Dental School (2012-13). *Future of Medical Education Journal*. 2014; 4(4):36-41.
8. Khanehmasjedi M, Bassir L, Shahroie S, Khanehmasjedi S. Assessment of Senior Dental Students' Views Related to Practical Education in Different Departments in School of Dentistry, Jundishapur University of Medical Science, Ahvaz, 2015. *Education Development of Judishapur*. 2017;8(2):217-25. [Persian]
9. Zamanzad B, Moezzi M, Shirzad H. Rate of Satisfaction and Evaluation of Medical Students (Interns and Externs) from the Quality of Clinical Education in the Shahre-kord University of Medical Sciences-2005. *koomesh*. 2007;9(1):13-20. [Persian]

در مطالعه Santos و همکاران^(۱۶) که در سال ۲۰۲۲ انجام گردید، ارتباط بین رضایت دانشجویان از دوره دندانپزشکی و رضایت آنها از زندگی، درک شغلی و عوامل اجتماعی جمعیت شناختی بررسی شد. این مطالعه مقطعی بر روی ۵۱۲ دانشجوی دندانپزشکی از دانشکده دندانپزشکی برزیل صورت گرفت. از دانشجویان خواسته شد به ۳ پرسشنامه در مورد ویژگی‌های جمعیت شناختی، ادراکات تحصیلی و حرفه‌ای پاسخ دهند. رضایت از زندگی با استفاده از نسخه برزیلی مقیاس رضایت از زندگی اندازه‌گیری شد که شامل پنج عبارت با پاسخ‌هایی است که در مقیاس لیکرت از «کاملاً مخالفم» تا «کاملاً موافقم» نمره‌گذاری شدند و تحلیل‌های رگرسیون لجستیک چندگانه تنظیم‌شده و آزمایش ارتباط بین رضایت از دوره دندانپزشکی و متغیرهای کلیدی انجام شد. بر اساس نتیجه این پژوهش، رضایت از دوره دندانپزشکی با درک خوش‌بینانه از بازار کار، عملکرد تحصیلی و رضایت از زندگی مرتبط است و شناسایی عوامل موثر بر رضایت دانشجویان دندانپزشکی می‌تواند به ایجاد راهبردهایی برای بهبود فرآیند آموزشی، پیشرفت بیشتر دانشجویان و ارتقای دستاوردهای تحصیلی و حرفه‌ای دانشجویان کمک کند.

با تکیه بر نتایج مطالعه حاضر و مطالعات مشابه، ضرورت توجه مدیران آموزشی به شیوه‌های آموزشی اساتید مطابق با کوریکولوم و استفاده اساتید از روش‌های نوین آموزشی، همچنین بررسی دوره‌ای مسئله امکانات و تجهیزات و رفع نیازهای این حیطه بیش از پیش احساس می‌شود. از سویی افزایش انگیزه و اعتماد به نفس در دانشجویان، کاهش استرس و برخورد محترمانه با دانشجو می‌تواند در افزایش رضایتمندی آنان سهم بسزایی داشته باشد.

نتیجه‌گیری:

نتایج این مطالعه نشان داد که میانگین میزان رضایت دانشجویان از بخش‌های بالینی دانشکده دندانپزشکی

10. Amanat D, Momeni Danaei Sh, Amanat N. Evaluation of the Students' Attitude and Satisfaction of Educational Situation in Shiraz Dental School. Shiraz Univ Dent J. 2010;10(4):356-60. [Persian]
- 11-Tabatabaei SH, Tabrizizade M, Qazanfari S, Hakimian R. Evaluating Students' Satisfaction in Regard with Clinical Training at Shahid Sadoughi Dentistry School of Yazd in 2014. YJDR. 2015; 4(2):491-502. [Persian]
12. Parnian AM. Investigate the Student Opinion About Education and Evaluation Approach of Periodontology in Yazd Shahid Sadoughi School of Dentistry in 2009-10 [dissertation]. Shahid Sadoughi University of Medical Sciences; 2010. [Persian]
- 13.Ghanbari Afra L, Aliakbarzadeh Arani Z, Salmani S, Farghadanai Z. The Relationship between Clinical Education Status and Academic Motivation in Students of Qom University of Medical Sciences. RME. 2019;11(4):3-12. [Persian]
- 14.Ramazani N, Ramazani M, Fazeli A. The Perspective of Fifth and Sixth Year Dental Students of Zahedan University of Medical Sciences About Practical Training and Related Factors. Strides Dev Med Educ. 2014;11(2):236-43. [Persian]
- 15.Rahmat zadeh E, Lawaf Sh, Azizi A. Evaluating the Quality of E-Learning In Students of Dentistry Faculty, Terhan Medical Sciences, Islamic Azad University in 2020. J Res Dent Sci. 2021, 18(2):109-118. [Persian]
- 16.Santos AM, Perazzo MF, Mattos FF, Pordeus IA, Granville-Garcia AF, Paiva SM. Dental Students' Satisfaction with their Course and how it is Associated to their Satisfaction with Life and Career Outlook. Acta Odontol Latinoam. 2022;35(3):223-8.